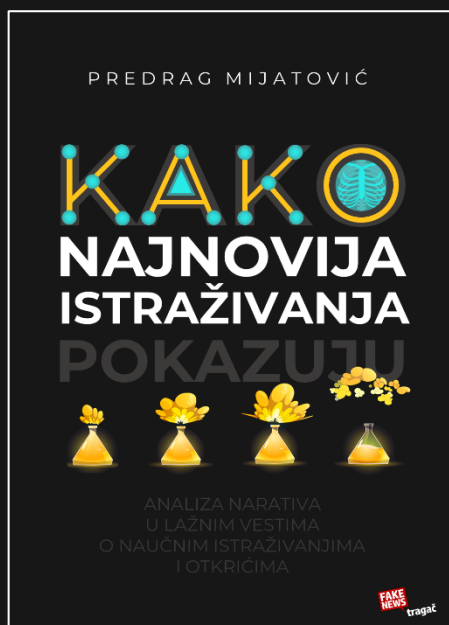

PREDRAG MIJATOVIĆ

KAKO NAJNOVIJA ISTRAŽIVANJA POKAZUJU

ANALIZA NARATIVA
U LAŽNIM VESTIMA
O NAUČNIM ISTRAŽIVANJIMA
I OTKRIĆIMA

**KAKO NAJNOVIJA ISTRAŽIVANJA
POKAZUJU** – Analiza narativa u lažnim
vestima o naučnim istraživanjima
i otkrićima

Novosadska novinarska škola
FakeNews Tragač
Kosovska 1,
2100 Novi Sad
Telefon: 021/ 424246
Mail: office@novinarska-skola.org.rs

Za izdavača
Milan Nedeljković

Autor
Predrag Mijatović

Dizajn / ilustracije
Predrag Mijatović / Freepik

PREDRAG MIJATOVIĆ

KAKO NAJNOVIJA ISTRAŽIVANJA POKAZUJU

ANALIZA NARATIVA
U LAŽNIM VESTIMA
O NAUČNIM ISTRAŽIVANJIMA
I OTKRIĆIMA

UVOD

U poslednje dve godine, nauka – a posebno medicina – dospeli su u žižu svetske javnosti. Globalni događaj kakav pandemija kovida-19 svakako jeste, koji se pritom desio u vreme interneta i društvenih mreža, stavio je epidemiologiju i virusologiju na dnevni red svih svetskih medija. Neizbežno, u svoj toj količini informacija i putem svih mogućih kanala komunikacije, širio se i veliki broj dezinformacija i lažnih vesti, koje su odbacivale naučne činjenice, racionalnu argumentaciju, a ponekad i zdrav razum. I, ako je sudeći pre svega po niskoj stopi vakcinacije u našoj, ali i u mnogim drugim zemljama sveta, te dezinformacije su imale efekta.

Kako je moguće da je poverenje javnosti u nauku tako nisko? Odakle to nepoverenje dolazi? Šta može biti učinjeno povodom toga? Sve su to izuzetno važna pitanja, koja zahtevaju i zaslužuju mnogo više prostora za razmatranje nego što to ova analiza dozvoljava. Umesto toga, naša namera je da istaknemo da je za ovo nepoverenje već postojalo plodno tlo. Kao što rezultati analize pokazuju, (pojedini) mediji uporno o nauci i naučnim istraživanjima izveštavaju pojednostavljeno i senzacionalistički. U njihovim vestima nauka je nešto egzotično i mistifikovano, a rezultati istraživanja koje prenose lišeni su bilo kakvih nijansi i konteksta. Time javnost ne dobija reprezentativnu sliku načina na koji

nauka funkcionise, što znatno olakšava zadatak dezinformacijama i lažnim vestima o ovoj temi.

Predmet ovog istraživanja stoga su činile dekonstrukcije lažnih vesti o naučnim istraživanjima, otkrićima, eksperimentima ili testiranjima iz arhive [Fejk njuz tragača](#) tokom prve četiri godine rada ovog portala: od 28. decembra 2017. (datuma objavljivanja prve dekonstrukcije na sajtu Tragača) do 28. decembra 2021. godine, što znači da su analizom obuhvaćeni period pre pandemije i period nakon početka pandemije. Kriterijume ovako postavljenog istraživanja ispunjavalo je 37 dekonstrukcija. One su zatim analizirane iz dva ugla: 1) prema mehanizmima na osnovu kojih funkcionišu i 2) prema narativima koji se u njima pojavljuju. Prvi odeljak bavi se tipom dezinformacija – da li je u pitanju satirična vest prenetá ozbiljno, netačno naveden podatak, proizvoljno donet zaključak itd. Drugi odeljak bavi se najzastupljenijim narativima koji se mogu iščitati u analiziranom korpusu. ●

MEHANIZMI

Budući da su tema ove analize lažne vesti o naučnim istraživanjima, ovde nas pre svega zanima ono što te vesti čini lažnim. U analiziranom korpusu izdvojila su se četiri mehanizma, koje razlikujemo u odnosu na to koliko (ne)verodostojno su mediji preneli istraživanje ili naučno otkriće koje je tema vesti. Najmanje verodostojnosti zabeleženo je u slučajevima kada su mediji izvestili o istraživanju ili otkriću kojeg nije ni bilo: *Informer* je kao verodostojnu preneo satiričnu vest o [pronalasku poruke unutar DNK zapisa](#) koja dokazuje postojanje Boga; slično je uradilo više medija kada je objavilo priču o [surovom eksperimentu](#) koji su sovjetski naučnici vršili nad političkim zatvorenicima, a koja je zapravo fikcija, tačnije kratka horor priča objavljena 10 godina ranije; takođe, nikada nije postojalo ni istraživanje koje je sproveo FBI o tome [koji horoskopski znaci čine najviše zločina](#) – ono što je zapravo postojalo jeste jedna anonimna objava čiji je autor koristio podatke dostupne na sajtu FBI-ja, što se u budućim inkarnacijama vesti pretvorilo u istraživanje koje je uradio FBI; a nije postojalo ni [istraživanje Univerzitetske klinike iz Beča](#) koje je utvrdilo da su svi ljudi zaraženi kovidom-19 uzimali ibuprofen pre nego što su se zarazili, kako se to tvrdilo u jednoj glasovnoj poruci sa početka pandemije – sama Univerzitetska klinika je demantovala ovu vest.

Mediji neretko prenesu vest o nekom istraživanju koje je samo po sebi problematično, tačnije koje ima problematičnu metodologiju i/ili nije recenzirano. Istraživanje prema kojem [tri četvrtine građana Srbije podržava uvođenje vojnog roka](#) nije imalo reprezentativan uzorak – od 11 anketiranih opština, samo je jedna iz Vojvodine, a nijedna sa Kosova; deo ispitanika regrutovan je i na portalu *Odbrana i bezbednost*, što će reći portalu koji okuplja publiku zainteresovanu za teme odbrane, vojske, naoružanja i bezbednosti, a čiji stavovi nikako ne mogu biti reprezentativni za celokupnu populaciju kada se radi o pitanju uvođenja vojnog roka. Zatim, zaključak da je [Srbija druga najsrećnija zemlja u regionu](#) donesen je na osnovu samo jednog pitanja iz istraživanja Gallupa (o tome kako ljudi procenjuju svoj život na skali od 0 do 10), što je ipak premalo za presudu o tako složenom pitanju kao što je kvalitet života u jednoj zemlji. Preostala istraživanja koja su imala upitnu metodologiju ticala su se, direktno ili indirektno, pandemije kovida-19. Na samom početku pandemije, Srđan Nogo je, pozivajući se na „doktoare sa RTS-a“ (ispostaviće se Branimira Nestorovića), rekao da [koronavirus izaziva sterilitet kod mlađe muške populacije](#). Međutim, i sam Nestorović je u svom gostovanju istakao da kineska studija koja se time bavila nije potvrđena, a kasnije je bila i povučena sa interneta. Sajt na kojem je ova studija objavljena jeste *medRxiv.org* – arhiv preliminarnih izveštaja istraživanja u vezi sa medicinom koja nisu recenzirana, i koja, prema samom sajtu, ne bi trebalo prenositi u medijima kao utvrđene činjenice. Sa ovog sajta potiče i istraživanje koje sugerije da [visoki ljudi imaju dvostruko veće šanse da budu zaraženi kovidom 19](#). Ovo istraživanje problematično je stoga što su podaci za njega prikupljeni elektronski (telefonom ili preko interneta), a još više zbog toga što se na osnovu rezultata nije moglo zaključiti da je visina taj faktor koji je uzrokovao veću stopu zaražavanja koronavirusom. Konačno, u kasnijoj fazi pandemije počele su da se šire dezinformacije o istraživanjima koja navodno dokazuju neefikasnost vakcina. Portal *Vaseljenska* objavio je vest o [zvaničnoj studiji koja dokazuje štetnost Fajzer vakcine protiv kovida-19](#), budući da ona može da dovede do modifikacije DNK, što zatim može

da izazove neurodegenerativne bolesti. Ipak, u pomenutoj studiji metodologija uopšte nije opisana, u sekciji sa rezultatima pobrojane su samo spekulacije, a sama studija objavljena je u časopisu za koji se osnovano sumnja da je predatorski (časopisi koji naplaćuju objavljivanje naučnih radova a pritom ne poštuju sve kriterijume i procedure obavezne za njihovo publikovanje). Istraživanje koje dokazuje štetnost vakcina, ovog puta vakcina protiv difterije, naveo je i Saša Borojević u objavi u kojoj dovodi u vezu ove [vaccine sa obolevanjem dece od leukemije](#). U studiji na koju se Borojević poziva istraživači su primetili metodološke greške, a časopis u kojem je ona objavljena *Nature* je nazvao „možda i najkontroverznijim medicinskim naučnim časopisom na svetu“.

Osim izmišljenih istraživanja i istraživanja sa upitnom metodologijom, mediji su prilikom prenošenja rezultata nekih istraživanja netačno navodili činjenice, ili dodavali potpuno nove. Tako istraživanje koje, prema tumačenju medija, navodno pokazuje da je [sloboda medija u zemljama Jugoistočne Evrope tokom 2016. i 2017. pogoršana svuda osim u Srbiji](#) zapravo ne sadrži povoljne ocene o medijskim slobodama u našoj zemlji niti se u izveštaju igde pominjalo stanje u 2017. godini. Pred kraj 2018. Nova stranka podelila je na svojim zvaničnim profilima [rezultate istraživanja agencije Faktor plus, ali sa fotošopiranim procentom podrške za svoju stranku](#), kojeg nije bilo među originalnim rezultatima. Zatim, *Informer* je netačno preneo rezultate istraživanja o ponašanju dece školskog uzrasta kada je objavio da se „[svaki treći đak u prvom srednje redovno kocka](#)“, a da je „samo u poslednjih godinu dana to svakodnevno činilo 27,5 odsto njih“. Zapravo se ne radi o redovnim kockarima, niti učenicima koji se svakodnevno kockaju, već se pomenuti procenti odnose učenike prvog razreda srednje škole koji su se ikada tokom života kockali (34,7%), odnosno one koji su se kockali u poslednjih 12 meseci (27,5%). Procente su potpuno obrnuli mediji koji su objavili da bi [50% građana Crne Gore glasalo za izlazak iz NATO-a](#), dok bi 30% bilo za ostanak u alijansi. Međutim, publikacija NATO-a na koju se mediji pozivaju zapravo pokazuje suprotno: 50% građana je za os-

tanak, a 30% bi glasalo za izlazak iz NATO-a. Podatke je netačno preneo i portal *Srbin.info* kada je prenosio [rezultate Galupovog istraživanja o spremnosti na vakcinaciju protiv kovida-19](#). Prema pisanju ovog portala, za vakcinaciju je u Srbiji 35% ispitanika, protiv je 48%, a neodlučnih 27%. Prostim sabiranjem ovih procenata vidimo da su ti rezultati nemogući, budući da zbir odgovora prelazi 100%. Ono što je izmenjeno u odnosu na Galupovo istraživanje jeste procenat neodlučnih – prvobitno je on iznosio 16%, dok je 1% ispitanika odbio da odgovori na pitanje.

Ipak, ubedljivo najčešći mehanizam na osnovu kojeg lažne vesti o naučnim istraživanjima i otkrićima funkcionišu jeste sledeći: naučnici sprovedu istraživanje koje ukazuje na X – mediji preuveličaju i/ili proizvoljno zaključe da su naučnici otkrili ili istraživanje pokazalo Y. Recimo: istraživanje Džejsona Dajka pokazalo je da konzumiranje prirodnog jedinjenja resveratrol koje se može pronaći u crnom vinu poboljšava učinak treninga, tačnije da može da pomogne fizički slabijim osobama da postignu bolje rezultate. Međutim, nakon što je prošla kroz medijski filter, ova vest se pretvorila u „[čaša crnog vina utiče na organizam kao sat vremena treninga u teretani](#)“. Naravno, to nije tačno budući da je za neophodnu količinu resveratrola potrebno popiti između 100 i 1000 boca vina na dan (uz to, ovo istraživanje je vršeno na pacovima, a ne na ljudima). Preko polovine od ukupnog broja vesti iz analiziranog korpusa napisano je prema ovoj matrici; imajući to u vidu, ovde ćemo navesti samo još nekoliko reprezentativnih primera. Mediji su objavili da je [naučno dokazano da su Srbi pošteniji od Hrvata](#) – zapravo su ispitanici iz Srbije za jedan procenat češće vratili prazan novčanik koji je negde bio namerno ostavljen kao deo naučnog eksperimenta (kada je reč o vraćanju novčanika sa novcem, tu su ispitanici iz Srbije zaostali za onima iz Hrvatske za 15%). Zatim, vest da [u Pančevu žive najinteligentniji ljudi u Srbiji](#) pogrešno je protumačena jer ovaj grad ima najveću izlaznost na testovima inteligencije, pa je stoga i broj onih sa visokim rezultatima viši. Konačno, preuveličana je i vest da [inteligencija ljudi](#)

globalno opada od sredine devedesetih godina prošlog veka – preciznije bi bilo reći da je ona opala u svega nekoliko država, dok ostala istraživanja na ovu temu pokazuju neprestani rast. ●

NARATIVI

Uvodu Narrative iščitane iz analiziranog korpusa možemo grupisati u šest tematskih celina. Prva od njih tiče se odnosa prema aktuelnoj vlasti, odnosno načina na koji ona upravlja zemljom. Većina vesti koje se bave ovom temom pohvalne su prema vlasti; u te tri vesti pohvala je izrečena kroz direktno poređenje sa zemljama iz okruženja gde je glavna poruka da smo „bolji od regiona“. Srbija je tako [druga najsrećnija zemlja u regionu](#), kao i [najbolje rangirana zemlja u regionu na listi najmoćnijih država sveta](#) po istraživanju *Ju-Es njuz end vorld reporta*; a u vesti o [stanju slobode medija u Jugoistočnoj Evropi](#) u svim zemljama u regionu zabeležen je negativan trend, osim u Srbiji. Sa druge strane, potpuno drugačiji odnos prema aktuelnoj vlasti zastupljen je u vesti koja pogrešno prenosi da je [Srbija najsiromašnija država Evrope](#), a zapravo je prva po stopi rizika od siromaštva (s tim što u istraživanje nisu bile uvrštene sve države Evrope), kao i u vesti o „[pravom broju Srba koji podržava vakcinaciju](#)“, u kojoj se vlast optužuje da propagira vakcinaciju protiv kovida-19 kao nijedna druga u Evropi.

Bliska ovoj temi jeste i grupa vesti koja se bavi identitetom srpskog naroda. U tri takve vesti naučna istraživanja služe kao sredstvo za dokazivanje njegove genetske izuzetnosti. Da su [Srbi najstariji narod na Balkanu](#) dokazalo je „najnovije istraživanje“, kao i „sertifikat Hjuston-

skog DNK instituta iz Teksasa“; da [Albanci potiču od Srba](#), tačnije da najmanje 60% Albanaca na Kosmetu ima srpske gene pokazalo je, prema dnevnom listu *Alo*, „istraživanje profesora Mrmenda Meje“; a da [Srbi imaju poseban gen kakav nema nijedan drugi narod na svetu](#) otkrila je, prema *Informeru*, naučna savetnica Instituta Vinča dr Nevena Veljković. Naravno, sva tri zaključka su neutemeljena i nemaju mnogo veze sa stvarnim rezultatima ovih istraživanja. Osim ovih vesti, srpski identitet se kao superioran potvrđuje i u već pomenutom istraživanju koje je „konačno dokazalo“ da su [Srbi pošteniji od Hrvata](#). Poslednja vest iz ove grupe tiče se istraživanja prema kojem je [ubedljiva većina građana Srbije za ponovno uvođenje obaveznog vojnog roka](#). Vojna služba je u ovoj vesti okarakterisana kao obaveza i tradicija, što je verovatno najbolje ilustrovano izjavom jednog od sagovornika da „Srbin ide rado u vojnike“.

SENZACIONALNO

KORENI NAJNOVIJE ISTRAŽIVANJE NEBOJŠE DRAŠKOVIĆA O GENETSKOM POREKLU NARODA NA BALKANU

SRBI SU NAJSTARIJI NAROD U EVROPI

Pored nas, tu su i Omgorci, Hrvati i ljudi iz Hercegovina, a muški haplogeni (2A prisutni su više od 23.000 godina, tvrdi Nebojša Drašković, predsednik NVO Porfektio

3.300
32,20
35,25
45,66

MI SMO POTOMCI ILIRA, NE ALBANCI

Drašković tvrdi, ljudi evropski i ilirski, pred su Srbi, Omgorci, kao i Hrvati i Bošnjaci, a ne Albanci, kaže Drašković

HITLER PRIPADA NAPLOTRIP JEVREJA

Hitler pripada Jevrejima, tvrdi Drašković

Treća tematska celina tiče se percepcije drugih zemalja i naroda. Uglavnom su to vesti o geopolitici, koje se nekada dotiču i zemalja iz regiona. Tako je u *Informeru* [predsednik Rusije Vladimir Putin upozorio da NATO pravi virus da bi pobio Slovene](#) (najveći apsurd ove ionako bizarne vesti je da NATO čine i zemlje sa većinski slovenskim stanovništvom). NATO je u fokusu i u vesti o [stavovima građana Crne Gore prema ovoj alijansi](#), a u kojoj stoji da je polovina građana ove zemlje za izlazak iz NATO-a. Uz ove treba ubrojiti i vest *Informera* da je [korona nastala u Sjedinjenim Američkim Državama, a ne u Kini](#), za šta je dokaz jedna nerecenzirana kineska studija objavljena na sajtu na kojem je istaknuto upozorenje da rezultate istraživanja objavljenih na ovoj platformi ne treba prenositi kao potvrđene činjenice. Iz ovih primera jasno se iščitava već ustaljeno ideološko protivljenje NATO-u, tačnije Sjedinjenim Američkim Državama, odnosno favorizovanje istočnih velikih sila – Rusije i Kine – u toj geopolitičkoj raspodeli. Doduše, treba istaći i jednu vest koja negativno prikazuje jednu od tih istočnih sila, ali u njenoj formi iz 20. veka – to je vest o surovim eksperimentima koji su [sovjetski naučnici vršili nad političkim zatvorenicima](#) kada su im obećali slobodu ukoliko uspeju da ne zaspe 30 dana, a koja je zapravo fiktiona horor priča. U poslednjoj vesti iz ove grupe navodi se da je, prema rezultatu istraživanja u Hrvatskoj, [za dve trećine srednjoškolaca iz ove zemlje „Za dom spremni“ prihvatljiv pozdrav, a NDH nije fašistička tvorevina](#). Rezultati istraživanja su netačno interpretirani, a u vesti se jasno iščitava narativ o Hrvatima kao narodu sklonom fašizmu.

Četvrta grupa vesti bavi se stanjem modernog društva. Kao što ćemo sada ilustrovati na primerima, u analiziranim vestima to društvo nužno propada. Propada omladina jer je prema *Informеровој* interpretaciji jednog istraživanja o ponašanju dece školskog uzrasta [svaki treći učenik prvog razreda srednje škole redovan kockar](#), a čak 27,5% njih se u poslednjih godinu dana kockalo svakodnevno. Propada i tradicionalna porodica sudeći po pogrešno protumačenom [istraživanju koje dovodi u vezu smanjeni natalitet i povećanu stopu razvoda u Brazilu sa](#)

[emitovanjem televizijskih sapunica](#). A propada i čitav svet ako je verovati medijima koji su objavili da [inteligencija ljudi globalno opada od sredine devedesetih godina prošlog veka](#), a u stvari su pogrešno generalizovali rezultate sa vrlo ograničenog uzorka na čitav svet. U jednoj od ovih vesti vidimo i šta je to čemu bi svet trebalo da se okrene kako bi zaustavio svoj sunovrat – to je tradicionalna porodica, ili šire gledano, to je vraćanje tradicionalnim vrednostima. Na taj narativ vezuje se i *Informerova* vest o [pronalasku poruke unutar DNK zapisa](#) koja, kada se dekodira pomoću staroaramijskog, znači: „Na prvo svitanje zore, Bog stvorio zemlju i nebo“. Ipak, ispostaviće se da je ovo naučno otkriće koje konačno dokazuje postojanje Boga tvorevina jednog satiričnog portala.

Опрезно са **серијама!**

Истраживања су показала да сапунице и ријалити програми распуштају породицу и ђоршавају демографску ситуацију

Латиноамерички истраживачи анализирали су демографске податке од 1971. до 2001. године и упоредили их с онима у време кад су се појавиле ТВ сапунице. Том приликом покривене су различите регије. Истраживања су показала да је у регионима где су почели да се емитују ови програми наталитет смањен, а да се број развода увећао. Према прорачунима научника, због зависности од ових серија, за двадесет година само у Бразилу рођено је три милиона деце мање, а било је осамсто хиљада развода више. У целом свету постоји овакав утицај телевизије. Стручњаци сматрају да један од најјачих утицаја на младе имају ријалити програми, који деградирају друштво.

Za poslednje dve tematske celine možemo reći da se zapravo bave jednom temom, ali budući da joj pristupaju iz potpuno suprotstavljenih uglova, one deluju toliko različito da smo ih na ovom mestu razdvojili. U prvoj od njih nailazimo na vesti o „čudima nauke“ – radi se o poduhvatima i otkrićima koja se graniče sa naučnom fantastikom, ali su, usled čudesnog napretka moderne nauke, ona sada (navodno) realnost. Verovatno najbolji primer za to jeste vest da su [naučnici uspeali da vrate vreme unazad uz pomoć kvantnog kompjutera](#) (a zapravo su napravili kompjutersku simulaciju pojave kojoj je obrnut smer). Zatim, mediji su preneli vest i o „revolucionarnoj operaciji“ u kojoj je čoveku po [prvi put presađeno potpuno veštačko srce](#). U stvari je po prvi put presađeno komercijalno veštačko srce jedne kompanije, a ovakva operacija prvi put je izvedena osamdesetih godina dvadesetog veka. Sledeće dve vesti tiču se pandemije kovida-19: u prvoj, koja je objavljena na samom početku pandemije, tvrdi se da je [kompanija Medikago proizvela vakcinu protiv koronavirusa „samo 20 dana nakon što je primila genetsku sekvencu ovog virusa“](#) (proizvela je samo prototip vakcine koja je mogla početi da se testira tek nekoliko meseci kasnije); u drugoj mediji prenose da [naučnici iz Holandije obučavaju pčele da otkriju uzorke zaražene kovidom-19](#) – međutim, kao i u vesti o ekspresno napravljenim vakcinama, i ovde se radilo o tek početnim fazama ovog metoda testiranja.

Dijametralne ovima jesu vesti koje promovišu narativ o štetnosti ili neefikasnosti zapadne/mejnstrim medicine i beskrupuloznosti farmaceutske industrije. Iako nama iz ove pozicije deluje da je ovaj narativ došao zajedno sa kovidom-19, u analiziranom korpusu on je zabeležen i uoči pandemije. Naime, upravo je dr Branimir Nestorović u februaru 2020. godine netačno naveo da je [država Kalifornija stavila paracetamol na listu kancerogenih supstanci](#) jer je većina studija koje je ona sproveda pokazala da ovaj lek ima „dosta toksičnih efekata“. Samo nekoliko nedelja kasnije, meta vesti sa ovim narativom postala je pandemija. Prvo u vesti o istraživanju Univerzitetske klinike iz Beča koje je utvrdilo da su [svi ljudi zaraženi koronavirusom u Italiji pre otkrivanja zaraze uzi-](#)

[mali ibuprofen](#), koje je demantovala sama Univerzitetska klinika, a zatim u vestima o vakcinama. Tako je *Srpski telegraf* manipulativno interpretirao upozorenja o (blagim) neželjenim reakcijama na vakcinu Moderna kada je naveo da ovo cepivo [deformiše žene sa estetskim zah-
tevim](#); portal *Vaseljenska* izvestio je o „zvaničnoj studiji“ koja dokazu-
[je štetnost Fajzerove vakcine protiv kovida-19](#) jer njen sastav može da dovede do modifikacije DNK što dalje može da izazove neurodegene-
rativne bolesti, a koja je objavljena u časopisu izdavača sa predatorske
liste, koja ne sadrži jasnu metodologiju, a rezultati studije se, prema
ocenama istraživača sa sajta *ResearchGate*, svode na spekulacije; a
(ponovo) Branimir Nestorović podelio je link ka istraživanju objav-
ljenom u časopisu *The New England Journal of Medicine* uz komentar
da ona pokazuje da [imunitet iščezava dva meseca posle vakcinacije](#), dok
bi preciznije bilo reći da imunitet slabi ili opada, jer se iz navedene
formulacije može zaključiti da on potpuno nestaje. Konačno, kako je
pandemija odmicala, stavovi protiv vakcinacije nisu se zadržali samo na
vakcinama protiv kovida-19 – Saša Borojević je pred kraj prošle godine,
za „sve one koji veruju u ‘proverene’ dečije vakcine“, podelio (višestruko
osporeno) istraživanje dr Ivanovskog koje dokazuje da je [dečija
leukemija povezana sa vakcinom protiv difterije](#). ●

ZAKLJUČAK

Analizom lažnih vesti o naučnim istraživanjima, otkrićima, eksperimentima i testiranjima uočena su četiri mehanizma na osnovu kojih ove vesti funkcionišu – izveštavanje o nepostojećim istraživanjima, izveštavanje o istraživanjima sa problematičnom metodologijom, netačno navođenje činjenica ili dodavanje novih, proizvoljno zaključivanje i/ili preuveličavanje sprovedenih istraživanja. Analizom su takođe identifikovani najčešći narativi koji se iz ovih vesti mogu iščitati; većina ovih narativa jesu oni koji su ionako zastupljeni u domaćim medijima – da je, zaslugom aktuelne vlasti, Srbija postala jedan od lidera u regionu (ali istovremeno i da, ponovo zaslugom aktuelne vlasti, Srbija sve više nazaduje); da su Srbi najstariji ili nebeski narod; da je NATO (odnosno Sjedinjene Američke Države) glavni geopolitički negativac, dok su Rusija i Kina naši prijatelji i saveznici; da moderno društvo propada i da bi trebalo da se vrati tradicionalnim vrednostima; da je zapadna/mejnstrim medicina štetna i neefikasna i da je stavljena u službu farmaceutske industrije. Upravo se u ovom poslednjem narativu, ironično, nalazi ključ za konačni zaključak ove analize. Naime, prema njemu, moderna nauka se ne nalazi u službi is-

tine i napretka čovečanstva, već je instrumentalizovana od strane grupe moćnika za njihove lične interese. Iako je to pitanje koje svakako ne treba shvatiti olako i koje zasluđuje da bude dalje ispitano, ono nije u polju interesovanja ove analize. Ono što ovde želimo jeste da napravimo paralelu između tog narativa i medijskog izveštavanja o nauci u vestima koje su bile u korpusu ovog istraživanja. Jer, način na koji su mediji izveštavali o nauci bio je upravo instrumentalizujući – oni su koristili (manipulisali) rezultate naučnih istraživanja i otkrića kako bi „dokazali“ i promovisali vlastite stavove i vlastitu ideologiju, bez obzira na to što ta istraživanja i otkrića za tako nešto nisu davali povoda. ●

fakenews.rs

Ova publikacija je nastala u okviru projekta „Mladi i mediji za demokratski razvoj“ koji Novosadska novinarska škola realizuje u partnerstvu sa Beogradskom otvorenom školom i uz podršku Švedske. Stavovi i mišljenja autora izneta u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno i mišljenje partnera i donatora.